

СТВОРЕННЯ AUKUS У КОНТЕКСТІ ЗМІНИ СТРАТЕГІЧНОЇ ОБСТАНОВКИ В АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

А. В. Савенко

Запорізький національний університет

snastya110801@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0001-0004-1533-775X>

А. В. Омельченко

Запорізький національний університет

аото0077@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0836-0655>

Ключові слова: AUKUS, АТР, США, Китай, військово-морська ядерна інформаційна угода, гонка озброєнь.

У статті розглядається створення тристороннього партнерства з безпеки AUKUS (Australia, United Kingdom, United States) у контексті зміни стратегічного середовища в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, де спостерігається зіткнення інтересів двох світових держав – Китаю та США. Новий стратегічний альянс має на меті поглиблення дипломатичного, безпечового та наукового співробітництва країн-учасниць для протистояння спробам КНР змінити баланс сил в АТР шляхом досягнення регіонального та потенційно глобального домінування завдяки військово-економічному піднесенню. З іншого боку, створення військового союзу з явним прицілом на протистояння Китаю може спровокувати гонку озброєнь або підвищити ризик збройного конфлікту в регіоні і в світі.

THE CREATION OF AUKUS IN THE CONTEXT OF THE CHANGING STRATEGIC SITUATION IN THE ASIA-PACIFIC REGION

A. Savenko, A. Omelchenko

Zaporizhzhia National University

Key words: AUKUS, the Asia-Pacific region (APAC), USA, China, naval nuclear information agreement, arms race.

The article examines the creation of the tripartite security partnership AUKUS (Australia, United Kingdom, United States) in the context of the changing strategic environment in the Asia-Pacific region, where we can trace a clash of interests between two world powers: China and the United States. The new alliance declares the goal of strengthening the cooperation of its members in the spheres of diplomacy, security and defense in a long-term perspective. In fact, it is planned to establish an effective counterweight to the China's role strengthening on a global scale as a whole, and in the Asia-Pacific region in particular. Under the conditions of persistent economic growth, Chinese foreign policy is gradually evolving towards expansionism. The first step on this path is an attempt to establish the factual control over the Asia-Pacific region. China's efforts in the region pose challenges to US policy of protecting its Asian allies. Under these conditions, the old regional associations cease to correspond to the new realities. Australia's engagement with AUKUS is stipulated by the growing contradictions with China. For the UK, this partnership is seen as an opportunity to strengthen its global player status, both in the economic and political dimensions. On the one hand, the new strategic alliance aims to deepen the diplomatic, security and scientific cooperation of the participating countries to counter the PRC's attempts to change the balance of power in the Asia-Pacific region by achieving regional and potentially global dominance through military and economic supremacy. On the other hand, emergence of a military alliance with the obvious aim of confronting China may provoke an arms race escalation or increase the risk of armed conflict at the regional and global scales.

Сьогодні на наших очах у системі міжнародних відносин відбуваються фундаментальні зрушення, що неминуче ведуть до зміни світового, а можливо – і міжнародного порядку. Військова агресія Росії проти України (яку очільники країни-агресора публічно декларують як крок до відновлення російсько-радянської імперії), традиційно напружена ситуація на Близькому та Середньому Сході, ескалація на Далекому Сході та у Південно-Східній Азії – всі ці тектонічні рухи є складовими глобального переходу до постіндустріальної стадії розвитку. Природна нетерпимість до однополярності у світоустрої, прагнення мати альтернативні моделі розвитку та страхувати ризики повертають світ до ситуації «двовладдя» на міжнародній арені. Наразі Китай претендує на роль центру протидії по відношенню до загальноновизнаного гегемона – США, а у ширшому контексті – і для всього Заходу.

Фактично полюс протистояння створюється навколо авторитарних диктатур на кшталт Китаю, Росії чи Ірану. Війни, які ці режими розв'язують або планують розв'язати в рамках претензій на глобальне домінування, виводять на порядок денний всього демократичного світу питання про створення ефективних інструментів протидії деструктивній поведінці на міжнародній арені. Один з таких інструментів з'явився восени 2021 року у Азійсько-Тихоокеанському регіоні у вигляді AUKUS – регіонального об'єднання Сполучених Штатів Америки, Австралії та Великої Британії. Він носить ознаки військового союзу, що в цілому нехарактерно для міжнародної політики останніх десятиліть і може слугувати ознакою серйозних геополітичних трансформацій.

Створення AUKUS ще не отримало значної наукової оцінки. Серед робіт, що виходили останнім часом, можна виділити статті новозеландського дослідника М. Ченга¹, який висловлює стурбованість з приводу того, що створення союзу може призвести до катастрофи в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Індієць А. Маан, навпаки, вважає, що за допомогою AUKUS Сполучені Штати прагнуть зберегти баланс сил у регіоні². Серед відносно нейтральних оцінок можна навести роботу

дослідника з Нідерландів М. де Брюйна³, який зазначає, що коаліція створена не навколо спільних цінностей, а навколо спільного ворога. Косівські науковці М. Лекай та Д.С. Реджа у своїй статті⁴ прогнозують, що створення цього союзу матиме «ефект доміно» і знаменує початок нової хвилі військових об'єднань в різних регіонах світу. В цілому ж створення і функціонування AUKUS ще очікує на ґрунтовні наукові оцінки.

В цій статті ми спробуємо розглянути створення AUKUS в контексті загальної ситуації в Азійсько-Тихоокеанському регіоні з урахуванням позицій всіх зацікавлених сторін. Вирішення цього завдання дозволить у майбутньому робити якісні прогностичні оцінки регіонального розвитку.

Відносини між США та КНР – двома наймогутнішими державами, у XXI столітті значною мірою формують загальну геополітичну картину та впливають на розвиток всіх інших акторів міжнародних відносин. Одним з регіонів, де стикаються інтереси США та Китаю є Азійсько-Тихоокеанський, який є важливим економічним центром світу на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин. США вбачають у системі регіональних альянсів зі своїми союзниками наріжний камінь власної безпеки, а оскільки політичні процеси, які відбуваються в АТР останні двадцять років, характеризуються гостротою міждержавних відносин – Вашингтон приділяє цьому регіону особливу увагу.

Існує ряд міжнародних факторів, які посилюють напругу в АТР. Серед них можна виокремити геостратегічне суперництво між світовими лідерами за провідні позиції у регіоні та наявність невирішених територіальних суперечок між регіональними державами. Все це несе загрозу регіональній безпеці, оскільки створює потенційну можливість розгортання конфліктів аж до збройних зіткнень.

Після закінчення «холодної війни» основною домінантою в АТР були Сполучені Штати Америки, які, використовуючи переваги у військовій та економічній сферах, могли проводити регіональну політику на власний розсуд. Проте ситуація в АТР за останні десятиліття суттєво змінилася. Головною причиною цього стало динамічне зростання економічної, фінансової та відповідно військової

¹ Cheng M. AUKUS: The Changing Dynamic and Its Regional Implications. *European Journal of Development Studies*. February 2022. Vol 2. Issue 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.24018/ejdevelop.2022.2.1.63>

² Maan A. AUKUS and the Great Power Rivalry. *Institute of Chinese Studies, Delhi*. No. 147. March 2022. URL: <https://www.icsin.org/uploads/2022/03/21/a97207ad06a13d5fb8a26f277cd0776e.pdf>

³ Bruyn M. de. AUKUS and its significance for transatlantic relations. *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*. 2022. 2:3 DOI: <https://doi.org/10.12688/stomiedintrelat.17427.1>

⁴ Lecaj M., Rexha D.Sh. The AUKUS international legal agreement and its impact on international institutions and security. *Corporate Governance and Organizational Behavior Review*. Volume 6, Issue 2, 2022.

могутності Китайської Народної Республіки що спричинило посилення її «експансіоністської» політики в АТР і, відповідно кинуло виклик політичному впливу США в регіоні.

Після «Чотирьох модернізацій» Ден Сяопіна китайська економіка, яка ще на початку 80-х років XX століття знаходилася на рівні африканських країн (так, ВВП на душу населення у Китаї становив лише 200-300 доларів США), вже у 90-ті роки почала зростати швидкими темпами до 15% ВВП на рік⁵. Таким чином в цей період КНР почала перетворюватися з бідної і підданої остракізму країни на впливову державу, із колосальним потенціалом.

Наразі Китай став другою світовою економікою. За даними Центру економічних та ділових досліджень (CEBR), який базується у Великій Британії, Китай на 5 років раніше допустимого графіка, а саме у 2028 році обійде Сполучені Штати і стане провідною світовою економікою. За словами американських аналітиків, за останні тридцять років Китай став «однією із провідних країн світу, яка просуває свої національні інтереси у всіх світових регіонах»⁶.

Після перегляду державної політики Китаю в кінці XX століття, керівництво країни усвідомило нову світову роль КНР, і взяло курс на нарощування військової міцї. Варто звернути увагу на «Білу книгу з національної оборони Китаю в нову епоху» за 2019 рік, яка містить інформацію щодо стратегічних намірів Китаю нарощувати свій військовий потенціал. У документі підкреслюється, що Пекін не тяжіє до світового лідерства, військової експансії або створення зон особистого впливу, але планує до середини XXI століття перетворити китайські Збройні сили на армію світового рівня⁷.

Першим кроком до світового лідерства для КНР природно є встановлення контролю над Азійсько-Тихоокеанським регіоном. Керівництво Китайської Народної Республіки вочевидь вважає за потрібне сформувати новий порядок в Азії, здійснюючи заходи для підсилення власної спроможності протистояти будь-яким потенційним загрозам з боку Сполучених Штатів Америки. На думку Генрі Кіссинджера, Китай відчуває «strate-

гічний страх» перед розміщенням навколо своєї периферії військових сил, потенційно здатних вдертися на його територію або втрутитися в його внутрішню політику⁸.

АТР географічно є ключовим для Китаю регіоном, який за своєю суттю з'єднує Тихий та Індійський океани в одну геополітичну та геостратегічну дугу. Китайський адмірал Лю Хуацин ще наприкінці 1980-х років висунув концепцію «активної оборони в ближніх морях», відповідно до якої ВМС Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) мали досягти панування в прилеглих до Китаю морях відповідно до так званого «першого ланцюга островів», який включає Курили, Японські острови, острови Рюкю, Тайвань, Філіппіни, Калімантан. Надалі за морською стратегією ВМС НВАК мали поетапно просунутися до «другого ланцюга островів», який починається з Японських островів, проходить через Північні Маріанські острови та Гуам. На другому етапі реформування було заплановано створення океанського флоту. Встановлення контролю над акваторіями «першого ланцюга островів» включає вирішення тайванської проблеми та встановлення контролю над островами в Південно-Китайському морі⁹. А це, у свою чергу, потребує створення сильного авіаносного флоту, який буде спроможний на рівних протистояти ВМФ США. Тільки в останні десять-дванадцять років у КНР з'явилися можливості реалізувати концепцію адмірала. Через швидке зростання військового потенціалу Китаю, США втратили можливість дієво стримувати китайський флот у першому ланцюгу островів. Зміна балансу сил між США та КНР викликала новий раунд дебатів у Вашингтоні з приводу Китаю.

Наразі США зберігають значне лідерство в багатьох військово-морських можливостях, маючи одинадцять атомних авіаносців до одного неатомного китайського (за прогнозами, другий вітчизняний авіаносець КНР буде введений в експлуатацію до 2024 року), а також більше атомних підводних човнів, крейсерів і есмінців або більших військових кораблів¹⁰. Очевидно, що Китай значно розширює свій флот, згідно із щорічним

⁵ China: GDP 2012-2024 | Statista URL: <https://www.statista.com/statistics/263770/gross-domestic-product-gdp-of-china/>

⁶ Chosun Ilbo - China's Economy Could Overtake U.S. Economy by 2030 - CEBR URL: <https://cebr.com/reports/chosun-ilbo-chinas-economy-could-overtake-u-s-economy-by-2030/>

⁷ China's National Defense in the New Era URL: https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201907/24/content_WS5d3941ddc6d08408f502283d.html

⁸ The Future of U.S. - Chinese Relations Conflict Is a Choice, Not a Necessity | Henry A. Kissinger URL: <https://www.henryakissinger.com/articles/the-future-of-u-s-chinese-relationsconflict-is-a-choice-not-a-necessity/>

⁹ People's Liberation Navy - Doctrine Development URL: <https://www.globalsecurity.org/military/world/china/plan-doctrine-offshore.htm>

¹⁰ Aircraft Carriers by Country 2021 URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/aircraft-carriers-by-country>

звітом про військову міць Китаю за 2021 рік Міністерства оборони США. Військово-морський флот НВАК нараховує загальну бойову силу близько 355 кораблів і підводних човнів, у тому числі приблизно більше 145 основних надводних суден¹¹.

Істотним дестабілізуючим фактором в АТР залишається агресивна політика КНР стосовно спірних територій в Південно-Китайському морі ускладнення Тайванського питання. Парасельські острови та архіпелаг Спратлі можуть використовуватися КНР у якості пунктів спостереження за діями підводних човнів, для будівництва баз з метою охорони морських комунікацій і в якості вихідних пунктів для десантування і наземних атак. Восени 2021 року Сі Цзіньпін, виступаючи у Пекіні на урочистому зібранні з нагоди 110-річчя початку Синьхайської революції, заявив, що незалежність Тайваню йде всупереч із плином історії і приведе в глухий кут. У Пекіні мають тверду рішучість захищати національний суверенітет та територіальну цілісність¹².

Зростаючий військовий потенціал КНР та його агресивність в останні роки викликали занепокоєння у інших держав регіону. На противагу посиленню ролі Китаю у світовому масштабі, і зокрема в АТР ще у 2007 році був створений чотиристоронній діалог з безпеки QUAD (Quadrilateral Asian Arc of Democracy), також відомий як QSD (Quadrilateral Security Dialogue), за участю США, Японії, Австралії та Індії. Ідеологічною базою для формату була теорія «демократичного миру», тому держави-учасниці бачать «вільним та відкритим» Індо-Тихоокеанський регіон та прагнуть забезпечити дотриманням правил морського порядку у Східно-Китайському та Південно-Китайському морях. Передбачалося створення «азійської дуги демократії», яка включатиме країни Центральної Азії, Індію, Південно-Східну Азію, Корейський півострів і Монголію – «практично всі країни на периферії Китаю, за винятком самого Китаю»¹³. Таким чином є очевидним антикитайське спрямування цього об'єднання. На момент створення чотиристороннього діалогу Китай ще не досяг сьогодиншнього рівня військово-економічного потенціалу. Втім, QUAD до сих пір важко назвати повноцінною міжнародною організацією, оскільки

ки відсутній статут, чітка структура і загалом формат являє собою лише зустрічі на рівні міністрів, тому організацію можна назвати форумом стратегічного діалогу чотирьох країн.

Наступна помітна декларація зміни курсу зовнішньої політики США у бік Азійсько-Тихоокеанського регіону прозвучала у листопаді 2011 року під час промови тодішньої Державної секретарки США Гіларі Клінтон на саміті АТЕС в Гонолулу, де вона поголосила настання «тихоокеанського століття для Америки». Адміністрація Барака Обами заявила, що після завершення війн в Іраку та Афганістані «Сполучені Штати Америки спрямовують свою політику на інтенсивне проникнення в зону Азійсько-Тихоокеанського регіону, який має великий потенціал»¹⁴. У січні 2012 року у новому «Стратегічному керівництві з оборони» Барак Обама вибудував основні пріоритети для оборони у ХХІ столітті. Було сплановано закріплення договорних альянсів США в АТР, зокрема з Австралією, Японією, Південною Кореєю, Філіппінами та Таїландом, та розглянуто можливості співробітництва з «новими партнерами» для забезпечення «колективних можливостей». Інструментом досягнення цих ідей, на думку адміністрації Б. Обами, стала концепція Транстихоокеанського партнерства (Trans-Pacific Partnership, ТПП), яка являла собою преференційну трансрегіональну угоду про зону вільної торгівлі в обхід Китаю між Сполученими Штатами і країнами Тихоокеанського регіону: Австралією, Брунеєм, Канадою, Чилі, Японією, Малайзією, Мексикою, Новою Зеландією, Перу, Сінгапуром, В'єтнамом, підписаною 4 лютого 2016 року. Не дивлячись на декларативні заяви про прагнення США до поповнення ТПП новими членами, для того, щоб партнерство могло виступати у ролі майданчику для економічної інтеграції в АТР¹⁵, це об'єднання є очевидною спробою економічного стримування Китаю.

Після перемоги Дональда Трампа на президентських виборах у 2017 році політика США по відношенню до КНР суттєво змінилася. Політика Б. Обами, яка представляла собою економічне стримування Китаю колективними зусиллями країн-союзниць, була замінена яскраво вираженою протекціоністською політикою Д. Трампа під гаслом «Make America great again». Трампівський протекціонізм великою мірою стосувався еконо-

¹¹ China: GDP 2012-2024 | Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/263770/gross-domestic-product-gdp-of-china/>

¹² Ministry of Foreign Affairs of Viet Nam. The 17th Regular Press Conference (September 23rd, 2021) URL: https://www.mofa.gov.vn/en/tt_baochi/nr140808202328/ns210924221703

¹³ Asian Arc of Democracy URL: http://www.koreatimes.co.kr/www/news/opinion/2008/04/171_19480.html

¹⁴ America's Pacific Century URL: <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176999.htm>

¹⁵ New challenges the Pentagon's Strategic guidance on defense URL: <http://csef.ru/en/politica-i-geopolitica/477/novye-zadachi-pentagona-v-strategicheskoy-rukovodstve-po-oborone-2590>

мічної політики: підвищення тарифів та митних зборів насамперед щодо Китаю, що призвело до торгової війни між країнами. При цьому, у грудні 2017 року адміністрація Д. Трампа оприлюднила «Стратегію національної безпеки», де Китай було оголошено «стратегічним конкурентом», «ревізіоністською державою» і «загрозою безпеці і процвітанню Сполучених Штатів», чим було підвищено градус напруги у американо-китайських відносинах¹⁶. Парадоксально, але відповідно до нової стратегії, зовнішня політика США, метою якої є боротьба за національні інтереси держави, повинна була ґрунтуватися на ідеї самостійного стримування зростаючої китайської загрози. Це мало наслідком вихід Сполучених Штатів зі створеного ними ж Транстихоокеанського партнерства¹⁷.

Концепція американської адміністрації по відношенню до Китаю знову була скоригована після повернення у Білий дім демократичної адміністрації Дж. Байдена. Можна помітити, що Байден повернувся до політики стримування Китаю через регіональні союзи, яку проводила адміністрація Обами. Вже навесні 2021 року, тобто за 2 місяці після інавгурації нового президента, на сайті Білого дому було оприлюднено «Тимчасове стратегічне керівництво з національної безпеки» (Interim National Security Strategic Guidance). Важливим моментом цього документа стало роз'яснення відносин Сполучених Штатів Америки та Китайської Народної Республіки, які названі «стратегічним змаганням», що може призвести до зниження рівня міждержавної напруги. Значне місце відведено об'єднанню зусиль із союзниками державами для формування антикитайського фронту: «Наша робота із захисту демократії не закінчується на нашій землі. Авторитаризм поширюється світом, і ми маємо об'єднатися з однопоміж союзників і партнерів, щоб відродити демократію в усьому світі»¹⁸.

За умови дедалі більшого нарощування військово-економічної міці Китаю, США все більше потребували якісно нового формату міждержавного співробітництва з розширенням взаємодії сторін у сфері безпеки. Це призвело до того, що

15 вересня 2021 року Сполучені Штати Америки, Велика Британія та Австралія утворили оборонний альянс AUKUS (акронім від назв країн учасниць Australia, United Kingdom, United States). Метою нового альянсу було проголошено укріплення співробітництва його членів у сферах дипломатії, безпеки та оборони в Індо-Тихоокеанському регіоні у довготривалій перспективі. Хоча у заяві не було зазначено жодної конкретної країни, яка б дестабілізувала порядок у регіоні, однак із попередніх ремарок представників цих країн стає зрозуміло, що AUKUS буде співпрацювати у рамках протидії посиленню Китаю у військовій сфері, тому країни-союзи планують обмінюватися передовими технологіями, а також розширювати партнерство в області кібербезпеки та штучного інтелекту¹⁹.

У листопаді 2021 року члени AUKUS підписали військово-морську ядерну інформаційну угоду, таким чином передова технологія створення субмарин з ядерними реакторами, яку раніше Сполучені Штати передавали лише Сполученому Королівству, повинна дати змогу флоту Австралії патрулювати Північно-Китайське море неподалік від Тайваню, що суттєво змодифікує баланс сил у регіоні у випадку розгортання військового конфлікту²⁰. Прем'єр-міністр Австралії Скотт Моррісон, представляючи нову ініціативу, заявив, що з розширенням військово-морських сил Китаю, Австралії потрібен атомний підводний човен, який має переваги більшої швидкості, довше залишається під водою і перевозить більші вантажі, ніж підводний човен зі звичайним двигуном²¹. Такі підводні човни зможуть здійснювати довготривалі рейди у Південно-Китайське море і за необхідністю діяти разом з американським флотом на Близькому Сході. Наразі атомними підводними човнами володіють тільки шість країн, п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН (Китай, Франція, Росія, Сполучене Королівство і Сполучені Штати) та Індія.

Факт надання Австралії доступу до надсекретних технологій атомних підводних човнів є прямим свідченням того, що цей військовий альянс

¹⁶ Roshan Lall R. The US and China are battling over a geographical concept URL: <https://www.linkedin.com/pulse/us-china-battling-over-geographical-concept-rashmee-roshan-lall>

¹⁷ The United States Officially Withdraws from the Trans-Pacific Partnership URL: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2017/january/US-Withdraws-From-TPP>

¹⁸ Interim National Security Strategic Guidance | The White House URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/03/interim-national-security-strategic-guidance/>

¹⁹ Joint Leaders Statement on AUKUS | The White House URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/15/joint-leaders-statement-on-aukus/>

²⁰ Australia signs exchange of naval nuclear propulsion information sharing agreement URL: <https://www.minister.defence.gov.au/minister/peter-dutton/media-releases/australia-signs-exchange-naval-nuclear-propulsion-information-sharing-agreement>

²¹ Australia to pursue nuclear-powered submarines through new trilateral enhanced security partnership URL: <https://www.pm.gov.au/media/australia-pursue-nuclear-powered-submarines-through-new-trilateral-enhanced-security-partnership>

є вкрай важливим для США. AUKUS в такому разі можна розглядати як ще один інструмент Вашингтону для посилення тиску на Китай. Ще одним доказом важливості утвореного альянсу є те, що на тлі нового партнерства Канберрі довелося розірвати контракт на 12 дизельних субмарин з французькою військовою суднобудівною компанією Naval Group вартістю 90 мільярдів доларів, який було підписано ще у 2017 році, попри те, що Австралія вже витратила близько 2,4 мільярда доларів на французький проєкт. Уряд Франції був обурений, як скасуванням проєкту, так і відсутністю інформування про переговори, які призвели до утворення AUKUS. Австралійське рішення спровокувало дипломатичний скандал, у відповідь Франція 17 вересня відкликала своїх послів із США та Австралії. Міністр закордонних справ країни Жан-Ів Ле Дріан у своїй заяві визнав дії Австралії неприйнятними²².

Тож одним із важливих інструментів впливу США в регіоні є налагодження та розширення військової кооперації з ключовими країнами регіону для боротьби з більш агресивним Китаєм. Можна стверджувати, що AUKUS є певною сходинкою підходу Байдена до АТР. Цей союз проєктує прагнення американської адміністрації створити нові безпекові механізми для формування управління масштабним регіоном. Ключовим партнером Вашингтону в цьому процесі є Австралія, з якою США підтримують відносини протягом десятиліть (так, у часи Другої світової війни Австралія була вірним союзником США проти Японії).

На другий день після проголошення створення AUKUS на спільній прес-конференції з представниками Міністерства оборони Австралії голова Пентагону Ллойд Остін заявив: «Сьогодні ми схвалили важливі ініціативи щодо розміщення сил, які розширяють наш доступ та присутність в Австралії»²³. Також, за словами австралійського прем'єр-міністра, Австралія має намір будувати підводні човни в Аделаїді у тісній співпраці з Великобританією та Сполученими Штатами. Таким чином головна цінність Австралії для США полягає в тому, що вона забезпечить військову присутність Сполучених Штатів на своїй території що, в свою чергу, збільшує їхню впливовість в АТР.

²² Australia-US submarine deal URL: <https://www.smh.com.au/world/europe/france-recalls-its-ambassadors-to-australia-and-united-states-amid-submarine-fury-20210918-p58srt.html>

²³ US Will Boost Military Presence in Australia as China Slams 'Irresponsible' AUKUS Pact URL: <https://sputniknews.com/20210917/us-will-boost-military-presence-in-australia-as-china-slams-irresponsible-aukus-pact-1089147118.html>

Стратегічні інтереси Австралії, США та Великобританії сьогодні співпадають більш ніж будь-коли з моменту закінчення Другої світової війни. Колишній прем'єр-міністр Австралії Тоні Ебботт назвав AUKUS «найбільшим стратегічним кроком, зробленим Австралією за останні покоління»²⁴. Канберра довгий час намагалася балансувати між Вашингтоном та Пекіном, але в останні роки відносини з Китаєм різко загострилися. Зокрема обидві держави вступили у тарифну війну після вимог Австралії розслідувати походження COVID-19 на території Китаю. Постійне представництво Австралії в ООН визнало незаконність територіальних претензій КНР в Південно-Китайському морі. Також Австралія активно засуджує КНР в обмеженні свобод у Гонконгу²⁵. Усвідомлюючи зростання китайського військового потенціалу, австралійські політики прийняли рішення покращити обороноздатність держави шляхом придбання атомних підводних човнів та посилення співробітництва зі США у високотехнологічних воєнних розробках. У такої країни як Австралія немає достатнього бюджету на самостійне дослідження та розробку високих технологій. США є єдиною країною на допомогу якої може розраховувати Канберра, у разі виникнення зовнішньої загрози для Австралії.

Членство Великої Британії в AUKUS є важливою складовою нарівні із США та Австралією. Велика Британія понад 60 років будувала і експлуатувала підводні човни світового класу, тому британський досвід у цій галузі може стати вкрай корисним для новоствореного альянсу. Американці створюють союз як із самою Британією, так і з державою, яку формально очолює британський монарх. У спільній заяві і розширеного тристороннього партнерства з безпеки лідери країн наголосили: «Ми будемо використовувати досвід Сполучених Штатів і Великобританії, спираючись на програми підводних човнів двох країн, щоб якнайшвидше ввести австралійський потенціал на озброєння»²⁶. Сполучене Королівство надає підтримку багатьом американським ініціативам, зокрема було направлено авіаносну групу в Пів-

²⁴ Australia nuclear submarine deal: Aukus defence pact with US and UK means \$90bn contract URL: <https://www.theguardian.com/australia-news/2021/sep/16/australia-nuclear-submarine-deal-contract-france-scrapped-defence-pact-us-uk>

²⁵ Australia barley exports: Beijing targets Canberra after calls for a coronavirus investigation - CNN URL: <https://edition.cnn.com/2020/05/26/business/china-australia-coronavirus-trade-war-intl-hnk/index.html>

²⁶ UK, US AND Australia launch new security partnership - GOV. UK URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-us-and-australia-launch-new-security-partnership>

денно-Китайське море. У звіті дослідницького фонду Observer KHP було названо системним конкурентом і головною загрозою для британської економічної безпеки, тому Велика Британія прагне співпрацювати з регіональними багатосторонніми організаціями для протидії китайській агресії в АТР²⁷.

Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон вбачає членство в AUKUS важливим етапом після Брекзиту, намагаючись слідувати стратегії «Глобальної Британії» («Global Britain»)²⁸. Після референдуму 2016 року Тереза Мей висунула «Бачення Глобальної Британії» як країни, яка буде брати участь у просуванні благополуччя у всьому світі, а британські Збройні сили і розвідка захищатимуть інтереси і безпеку не тільки Великої Британії, а й її союзників. У стратегічних документах Британії після Брекзиту було зазначено основні вектори зовнішньої політики, де особливе значення надається Індो-Тихоокеанському регіону²⁹. Варто зазначити, що Пентагон орендує у Британії острів Дієго-Гарсія на архіпелазі Чагос, розташована одна з найбільших американських військових баз за межами континенту³⁰. Також британська транснаціональна військова корпорація BAE Systems планує взяти участь у будівництві субмарин для Австралії.

На практичному рівні тристороннє партнерство дасть можливість Сполученому Королівству розширити права на безперервне базування власних атомних підводних човнів в Австралії. Такий розклад справ дав би можливість Британії мати більш стійку присутність в Індо-Тихоокеанському регіоні³¹.

Той факт, що цементуючою основою AUKUS є високі технології, якими США та Велика Британія традиційно діляться неохоче, робить проблема-

тичним потенційне розширення списку учасників союзу. Вже на презентації ініціативи адміністрація Байдена наголосила, що AUKUS є «одноразовою» угодою. Не випадково три союзники AUKUS є ядром уже ексклюзивної англосаксонської системи обміну розвідувальною інформацією The Five Eyes³².

Створення AUKUS, і, як наслідок, підписання угоди про експорт атомних підводних човнів, викликали неоднозначну реакцію серед регіональних країн. Нова Зеландія вже заявила, що австралійським атомним субмаринам буде заборонено заходити в її територіальні води відповідно до принципу внутрішньої і зовнішньої політики держави, яка ще у 1987 році законодавчо закріпила свій без'ядерний статус. Вже тоді новозеландські порти закрилися для кораблів ВМФ США, через що останні зняли з себе зобов'язання із забезпечення безпеки Нової Зеландії³³.

Натомість держави-прихильниці балансу сил в АТР підтримують ідею створення AUKUS, як спробу посилити американський вплив у регіоні. До цієї групи країн відносяться ті, які мають невіршені конфліктні ситуації з КНР: Тайвань, Індія, Філіппіни та Сінгапур. Так, міністр закордонних справ Тайваню зазначив, що його уряд «задоволений» пактом про безпеку. Тайвань підтримував рішення Австралії придбати атомні підводні човни для захисту Індо-Тихого океану після того, як Китай запустив десятки військових літаків у напрямку Тайванської протоки³⁴. Що стосується Індії, то вона наразі обережна у своїй офіційній відповіді стосовно AUKUS. Однак під час брифінгу Моррісон сказав, що партнери по Quad «дуже тепло сприйняли оголошення AUKUS». Зокрема він зазначив, що прем'єр-міністр Індії «повністю зрозумів та підтримав те, чого ми прагнемо досягти» через AUKUS³⁵. Аналогічно, В'єтнам, який стає все більш впливовою країною у регіоні та є австралійським стратегічним партнером з 2018

²⁷ Pant H. and Kamath R. AUKUS and the Indo-Pacific: Stakeholders Weigh their Wins and Losses. Observer Research Foundation. 2021. P. 11. URL: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2021/12/ORF_SpecialReport_173_AUKUS.pdf

²⁸ People's Liberation Navy - Doctrine Development URL: <https://www.globalsecurity.org/military/world/china/plan-doctrine-offshore.htm>

²⁹ The government's negotiating objectives for exiting the EU: PM speech - GOV.UK URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-governments-negotiating-objectives-for-exiting-the-eu-pm-speech>

³⁰ See inside Diego Garcia URL: <https://www.businessinsider.in/See-inside-Diego-Garcia-a-secretive-US-Navy-base-on-British-land-at-the-center-of-a-bitter-tug-of-war-in-the-Indian-Ocean/articleshow/70945190.cms>

³¹ Royal Navy nuclear submarine technology to be shared with Australia URL: <https://www.navylookout.com/royal-navy-nuclear-submarine-technology-to-be-shared-with-australia/>

³² Background Press Call on AUKUS | The White House URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2021/09/15/background-press-call-on-aukus/>

³³ Aukus submarines banned from New Zealand URL: <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/16/aukus-submarines-banned-as-pact-exposes-divide-between-new-zealand-and-western-allies>

³⁴ Taiwan's Joseph Wu warns of threat of war with China, backs AUKUS alliance URL: <https://www.smh.com.au/world/asia/taiwan-backs-aukus-warns-of-threat-of-war-with-china-20211004-p58x0v.html>

³⁵ India positive about AUKUS: Australian PM | Latest News India - Hindustan Times URL: <https://www.hindustantimes.com/india-news/aukus-complements-quad-embraced-by-india-japan-morrison-101633000169054.html>

року, не висловлювався про підтримку чи протидію AUKUS. В'єтнамська речниця обмежилася лише підкресленням сподівань на те, що усі країни зроблять внесок у мирний розвиток регіону³⁶. У заяві, оприлюдненій Міністерством закордонних справ, Філіппіни привітали підписання тристороннього пакту про безпеку. Міністр закордонних справ країни підкреслив, що «підвищення спроможності союзника ближнього зарубіжжя проектувати владу має відновити і зберегти баланс, а не дестабілізувати його»³⁷. Також Міністр закордонних справ Сінгапуру заявив, що оборонний альянс може мати потенційні переваги для миру та стабільності в регіоні³⁸.

З іншого боку, у таких країнах як Індонезія, Малайзія, Японія та Південна Корея висловлюються побоювання, що AUKUS призведе до гонки озброєнь, і це ще більше загострить ситуацію в АТР. Так, Міністерство закордонних справ Індонезії висловило занепокоєння з приводу наслідків придбання Австралією атомних підводних човнів, призведе до «гонки озброєнь і наростання напруги»³⁹. Прем'єр-міністр Малайзії висловив стурбованість з приводу AUKUS бо це може «спровокувати інші держави до більш агресивних дій у цьому регіоні, особливо в Південно-Китайському морі»⁴⁰. На прес-конференції міністр закордонних справ Японії сказав, що уряд «вітає запуск AUKUS у сенсі посилення взаємодії країн учасниць в Індо-Тихоокеанському регіоні», водночас висловивши обережні занепокоєння з приводу того, що США, Велика Британія та Австралія мають намір посилити свою участь у регіоні, звертаючись до використання атомних підводних човнів⁴¹. У цьо-

му полягає відчуття тривоги і дискомфорту Токіо щодо AUKUS. Представник МЗС КНДР визнав створення такої коаліції безпеки «вкрай небажаними і небезпечними актами, які порушують стратегічний баланс в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні і спровокують ланцюг гонки ядерних озброєнь»⁴². Реакція самої КНР на створення військового альянсу характеризується також заявами, в яких AUKUS називався «вкрай безвідповідальним». Речник міністерства закордонних справ Китаю заявив, що цей пакт «серйозно підриває регіональний мир і посилює гонку озброєнь»⁴³.

Таким чином, угода про тристороннє партнерство з безпеки між Австралією, Великою Британією та США створює новий потужний інструмент американського впливу в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, який зараз знаходиться у центрі стратегічної конкуренції глобальних держав. Новий стратегічний альянс має на меті поглиблення дипломатичного, безпекового та наукового співробітництва країн-учасниць для протистояння спробам КНР змінити баланс сил в АТР шляхом досягнення регіонального та потенційно глобального домінування завдяки військово-економічному піднесенню. З іншого боку, створення військового союзу з явним прицілом на протистояння Китаю може спровокувати гонку озброєнь або підвищити ризик збройного конфлікту в регіоні і в світі.

³⁶ The 17th Regular Press Conference (September 23rd, 2021) URL: https://www.mofa.gov.vn/en/tt_baochi/nr140808202328/ns210924221703

³⁷ Statement of Foreign Affairs Teodoro L. Locsin, Jr. URL: <https://dfa.gov.ph/dfa-news/statements-and-advisoriesupdate/29484-statement-of-foreign-affairs->

³⁸ Singapore hopes Aukus pact contributes to regional peace and stability amid US-China rivalry URL: <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3151550/singapore-hopes-aukus-pact-contributes-regional-peace-and>

³⁹ Indonesia urges China and Australia not to embark on new Asia-Pacific 'arms race' URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/aukus-nuclear-submarine-china-australia-b1921992.html>

⁴⁰ Malaysia warns Australia nuclear submarine project could 'provoke other powers' in Asia - ABC News URL: <https://www.abc.net.au/news/2021-09-19/malaysia-indonesia-criticise-australian-submarine-about-face/100474056>

⁴¹ Press Conference by Foreign Minister MOTEGI Toshimitsu | Ministry of Foreign Affairs of Japan URL: <chrome://history/#:~:text=Press%20Conference%20by%20Foreign%20Minister%20MOTEGI%20Toshimitsu%20%7C%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs%20of%20Japan>

⁴² Opinion: South Korea's stance on AUKUS URL: <https://www.thaienquirer.com/36186/opinion-south-koreas-stance-on-aukus-shows-2022-will-be-vital-year-for-us-asia-pacific-relations/>

⁴³ Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China - BBC News URL: <https://www.bbc.com/news/world-58564837>

References

- Aircraft Carriers by Country 2021 URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/aircraft-carriers-by-country>
- America's Pacific Century URL: <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176999.htm>
- Asian Arc of Democracy URL: http://www.koreatimes.co.kr/www/news/opinion/2008/04/171_19480.html
- AUKUS sets a better direction for Australia's defence URL: <https://www.aspistrategist.org.au/aukus-sets-a-better-direction-for-australias-defence/>
- Aukus submarines banned from New Zealand URL: <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/16/aukus-submarines-banned-as-pact-exposes-divide-between-new-zealand-and-western-allies>
- Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China - BBC News URL: <https://www.bbc.com/news/world-58564837>
- Australia barley exports: Beijing targets Canberra after calls for a coronavirus investigation - CNN URL: <https://edition.cnn.com/2020/05/26/business/china-australia-coronavirus-trade-war-intl-hnk/index.html>
- Australia nuclear submarine deal: Aukus defence pact with US and UK means \$90bn contract URL: <https://www.theguardian.com/australia-news/2021/sep/16/australia-nuclear-submarine-deal-contract-france-scrapped-defence-pact-us-uk>
- Australia signs exchange of naval nuclear propulsion information sharing agreement URL: <https://www.minister.defence.gov.au/minister/peter-dutton/media-releases/australia-signs-exchange-naval-nuclear-propulsion-information>
- Australia to pursue nuclear-powered submarines through new trilateral enhanced security partnership URL: <https://www.pm.gov.au/media/australia-pursue-nuclear-powered-submarines-through-new-trilateral-enhanced-security>
- Australia-US submarine deal URL: <https://www.smh.com.au/world/europe/france-recalls-its-ambassadors-to-australia-and-united-states-amid-submarine-fury-20210918-p58srt.html>
- Background Press Call on AUKUS | The White House URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2021/09/15/background-press-call-on-aukus/>
- Bruyn Martyn de. AUKUS and its significance for transatlantic relations. *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*. 2022. 2:3 DOI: <https://doi.org/10.12688/stomiedintrelat.17427.1>
- Cheng M. AUKUS: The Changing Dynamic and Its Regional Implications. *European Journal of Development Studies*. February 2022. Vol 2. Issue 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.24018/ejdevelop.2022.2.1.63>
- China: GDP 2012-2024 | Statista URL: <https://www.statista.com/statistics/263770/gross-domestic-product-gdp-of-china/>
- China's National Defense in the New Era URL: https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201907/24/content_WS5d3941ddc6d08408f502283d.html
- Chosun Ilbo - China's Economy Could Overtake U.S. Economy by 2030 - CEBR URL: <https://cebr.com/reports/chosun-ilbo-chinas-economy-could-overtake-u-s-economy-by-2030/>
- DOD 2021 Report on Military and Security Developments Involving the People's Republic of China URL: <https://media.defense.gov/2021/Nov/03/2002885874/-1/-1/0/2021-CMPR-FINAL.PDF>
- Global Britain in a Competitive Age URL: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy>
- India positive about AUKUS: Australian PM | Latest News India - Hindustan Times URL: <https://www.hindustan-times.com/india-news/aukus-complements-quad-embraced-by-india-japan-morrison-101633000169054.html>
- Indonesia urges China and Australia not to embark on new Asia-Pacific 'arms race' URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/aukus-nuclear-submarine-china-australia-b1921992.html>
- Interim National Security Strategic Guidance | The White House URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/03/interim-national-security-strategic-guidance/>
- Joint Leaders Statement on AUKUS | The White House URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/15/joint-leaders-statement-on-aukus/>
- Lecaj M., Rexha D.Sh. The AUKUS international legal agreement and its impact on international institutions and

security. Corporate Governance and Organizational Behavior Review. Volume 6, Issue 2, 2022. DOI: <http://dx.doi.org/10.22495/cgobrv6i2p6>

Maan A. AUKUS and the Great Power Rivalry. Institute of Chinese Studies, Delhi. No. 147. March 2022. URL: <https://www.icsin.org/uploads/2022/03/21/a97207ad06a13d5fb8a26f277cd0776e.pdf>

Malaysia warns Australia nuclear submarine project could 'provoke other powers' in Asia - ABC News URL: <https://www.abc.net.au/news/2021-09-19/malaysia-indonesia-criticise-australian-submarine-about-face/100474056>

New challenges the Pentagon's Strategic guidance on defense URL: <http://csef.ru/en/politica-i-geopolitica/477/novye-zadachi-pentagona-v-strategicheskoy-rukovodstve-po-oborone-2590>

Opinion: South Korea's stance on AUKUS URL: <https://www.thaienquirer.com/36186/opinion-south-koreas-stance-on-aukus-shows-2022-will-be-vital-year-for-us-asia-pacific-relations/>

Pant H. and Kamath R. AUKUS and the Indo-Pacific: Stakeholders Weigh their Wins and Losses. Observer Research Foundation. 2021. P. 29 URL: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2021/12/ORF_SpecialReport_173_AUKUS.pdf

People's Liberation Navy - Doctrine Development URL: <https://www.globalsecurity.org/military/world/china/plan-doctrine-offshore.htm>

Press Conference by Foreign Minister MOTEGI Toshimitsu | Ministry of Foreign Affairs of Japan URL: <chrome://history/#:~:text=Press%20Conference%20by%20Foreign%20Minister%20MOTEGI%20Toshimitsu%20%7C%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs%20of%20Japan>

Roshan Lall R. The US and China are battling over a geographical concept URL: <https://www.linkedin.com/pulse/us-china-battling-over-geographical-concept-rashmee-roshan-lall>

Royal Navy nuclear submarine technology to be shared with Australia URL: <https://www.navylookout.com/royal-navy-nuclear-submarine-technology-to-be-shared-with-australia/>

Singapore hopes Aukus pact contributes to regional peace and stability amid US-China rivalry URL: <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3151550/singapore-hopes-aukus-pact-contributes-regional-peace-and>

Statement of Foreign Affairs Teodoro L. Locsin, Jr. URL: <https://dfa.gov.ph/dfa-news/statements-and-advisories/update/29484-statement-of-foreign-affairs->

Taiwan's Joseph Wu warns of threat of war with China, backs AUKUS alliance URL: <https://www.smh.com.au/world/asia/taiwan-backs-aukus-warns-of-threat-of-war-with-china-20211004-p58x0v.html>

The 17th Regular Press Conference (September 23rd, 2021) URL: https://www.mofa.gov.vn/en/tt_baochi/nr140808202328/ns210924221703

The Future of U.S. - Chinese Relations Conflict Is a Choice, Not a Necessity | Henry A. Kissinger URL: <https://www.henryakissinger.com/articles/the-future-of-u-s-chinese-relations-conflict-is-a-choice-not-a-necessity/>

The government's negotiating objectives for exiting the EU: PM speech - GOV.UK URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-governments-negotiating-objectives-for-exiting-the-eu-pm-speech>

The United States Officially Withdraws from the Trans-Pacific Partnership URL: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2017/january/US-Withdraws-From-TPP>

UK, US AND Australia launch new security partnership - GOV.UK URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-us-and-australia-launch-new-security-partnership>

US Will Boost Military Presence in Australia as China Slams 'Irresponsible' AUKUS Pact URL: <https://sputniknews.com/20210917/us-will-boost-military-presence-in-australia-as-china-slams-irresponsible-aukus-pact-1089147118.html>

Xi Jinping vows to fulfil Taiwan 'reunification' with China by peaceful means URL: <https://www.theguardian.com/world/2021/oct/09/xi-jinping-vows-taiwans-reunification-with-china-will-be-fulfilled>